

ŞEHİRSEL TOPONİMİ: BALIKESİR İLİNDE MAHALLE ADLARI, BİR SINIFLANDIRMA DENEMESİ

Alpaslan ALİAĞAOĞLU^[*]

Özet

İnsanoğlu yaşadığı ortamın çeşitli özelliklerini adlandırmıştır. Adlandırma mekâna hâkim olmanın, onu tanımanın veya onunla çok yönlü ilişki kurmanın dışı vuruşudur. Bu makalede mahalle adları şehirselleşen yer adları bağlamında Balıkesir ili ölçeğinde çalışılmıştır. Mahalle adlarının arka planındaki nedenler araştırılmış ve elde edilen bilgiler ışığında sınıflandırma yapılmıştır. Çalışmada kullanılan bilgiler belediyeler, muhtarlıklar ve yerel halktan elde edilmiş, ayrıca ikinci el kaynaklar da kullanılmıştır. Mahalle adları çok sayıda etkenin varlığından etkilenmiş durumdadır. Yön, konum, inanç, ulusal bilinç, fiziki elemanlar, göç olayları, savaşlar, siyasi nedenler ve şahıs adları gibi çok sayıda özellik mahalle adlarını belirleyen başlıca etkenlerdir. Sonuç olarak mahalle adları on başlık altında sınıflandırılabilir. Bunları; “dinî yapıya bağlı mahalleler”, “meslek mahalleleri”, “mahkeme mahalleleri”, “göçmen mahalleleri”, “cumhuriyet mahalleleri”, “siyasi mahalleler”, “şehirleşme mahalleleri”, “yerlerin fiziksel ve beşeri özelliklerine veya konumuna bağlı mahalleler”, “şahıs isimli mahalleler” ve “diğer mahalleler” şeklinde sıralamak mümkündür.

Anahtar kelimeler: Mahalleler, adlandırma, şehirselleşme, Balıkesir ili.

^[*] Doç. Dr., Balıkesir Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Coğrafya Bölümü

Urban Toponymy: Quarters Names in Balıkesir Province, a Classification Essay

Abstract

Humankind has named various properties of the environment where he lives. Naming is of the expression of dominating of space, getting to know him and setting up a multifaceted relationship with him. This article tries to study quarter names of the province of Balıkesir in the context of urban toponymy. The causes of the background of quarter names have been researched and a classification have been made in the light of information obtained. The information used in this study is from municipalities and local communities. Second-hand sources is used as well. Neighborhood names are influenced by the presence of a large number of factors. Direction, location, religion, national consciousness, physical elements, migration events, wars, political reasons names of persons are the main factors that determine the names of the quarters. As a result, the quarters names can be classified under ten titles. These titles can be sorted as “quarters depending religious structure”, “profession quarters”, “court quarters”, “immigrant quarters”, “republic quarters” and “political quarters”, “urbanisation quarters”, “the quarters of physical and human characteristics of places and position”, “quarters depending on person’s names” and “other quarters”.

Key words: Quarters, naming, urban toponymy, the province of Balıkesir

Giriş

İnsanoğlu canlı-cansız bütün varlıklara, fikir, düşünce ve durumlara farklı adlar vermiştir. Adlar, genel olarak ad biliminin konusudur. Ad bilim (onomastik), canlıların, cansız varlıkların veya soyut kavramların adıyla ilgilenen bilim dalıdır. Ad bilimi genel olarak ikiye ayrılır. Bunlardan biri kişi adları bilimi yani antroponomi, diğeri ise yer adları bilimi yani toponimdir. Toponimi (topos: yer, onomia: ad), yerleşme yerleri veya herhangi bir fiziki özelliğ e verilen adların verilmiş şeklini, kökenini, anlamını ve geçirmiş olduğu değişimi ve dağılışını ele alan bilim dalıdır. Yer adlandırması “başlangıçta bütün çağrışımlarıyla kendiliğinden gelişmiş, doğal ve kültürel olanın içinde oluşmuş, dil ile birlikte değişmiş bir etkinlik ve bir tür söz olarak saklanmış, aktarılmış; sürekliliğ i korunarak mekâna ilişkin belleğ in, çevreye ve geleceğ e taşınması sağlanmış tır.” (Özkan ve Yoloğlu, 2005: 54). Toponimi kendi arasında alt dallara ayrılmaktadır. Yerleşilmemiş yerler, örnek olarak bir arazi parçası veya küçük bir ormanlık alan, “mikrotoponiminin konusunu oluşturmaktadır. Cadde, sokak vb. ulaşım yollarının adları “hodoniminin (veya “odoniminin konusu olurken, su kütleleri ile ilgili adlar “hidroniminin, dağ adları ise “oroniminin çalışma alanıdır. Şehirs el toponimi olarak da tanımlanabilecek olan hodoniminin konusu, sadece cadde ve sokaklar adları değildir. Meydan, alan, mahalle gibi yerler de hodonimi tarafından incelenmektedir. Bu çalışmada cadde, yol ve bulvar adları değil mahalle adları şehirler ölçeğ inde ele alınmaktadır. Yer adları ile ilgili farklı bilimler tarafından çok sayıda çalışma yapılmıştır. Türkiye’de şehirs el yer adları konusunda yapılan çalışmalar az olmakla birlikte; son zamanlarda yapılan yayınlarla sayının arttığı görülmektedir. Bu konuda yapılan çalışmalarda daha çok cadde ve sokaklar ele alınmış, mahalle adlarının toponimik incelenmesi ihmal edilmiştir.

Mahalle “bir yere inmek, konmak, yerleşmek” anlamına gelen, Arapça hall (halel ve hulul) kökünden türemiş bir mekân ismidir. Türkçede mahal sözcüğü mahalle kelimesine kaynaklık etmekte; yer, yöre ve mevzi anlamına gelmektedir. Türkçe sözlükte mahalle, “Bir şehrin bir kasabanın, büyükçe bir köyün bölündüğü parçalardan her biri” (Türkçe Sözlük, 2011: 1603) olarak tanımlanmaktadır. Geçmiş dönemde daha çok sosyal ilişkiler çerçevesinde kendiliğinden şekillenen örgütlenme olan mahalle bugün, temel kentsel hizmetlerin sunulduğu küçük, sınırları belli ve ortalama 5 ila 10 bin arasında nüfusa sahip yerel bir örgütlenme birimi durumundadır (Aydınlı 2004). Bu çalışmada mahalle, küçük alanlı, çeşitli kolaylıkların (cami, okul, bakkal, hamam) yürüme mesafesinde elde edilebildiğ i, sıcak bireysel ilişkilerin ön plana çıktığı kent veya kasaba parçaları olarak kabul edilmektedir. Geleneksel anlamda, yerlilik duygusunun oluştuğu mekânlar olan mahalleler,

bugün bu anlamlarını kaybetmeler de adları vasıtasıyla insan-mekân etkileşiminde çok sayıda ipuçları verirler. Yön, konum, inanç, ulusal bilinç, fiziki elemanlar, göç olayları, savaşlar, siyasi nedenler ve şahıs adları gibi çok sayıda özellik mahalle adlarının arka planında olan başlıca nedenlerdir. Bu çalışmanın amacı, Balıkesir ilinde ilçe merkezlerinde yer alan mahalle adlarının arka planını oluşturan nedenleri ortaya koymak ve bir sınıflandırma denemesi yapmaktır. Böyle bir çalışmanın yapılması mahalle adlarının ulusal ölçekte sınıflandırılması konusunda alt yapı sağlayacaktır.

Bu makale kısa giriş bölümü dikkate alınmazsa üç bölümden oluşmaktadır. İlgili yayınlar kısmında şehirselle yer adları konusunda yapılan az sayıda çalışma dikkate alınmaktadır. Bu bölümde genel anlamda çok sayıda çalışma yapılmış olmakla birlikte, bu çalışmalar şehirselle toponimi ile ilgili olmadığından birkaç örnek verilerek geçilmektedir. İkinci bölümde kavramsal çerçeve ve yöntem ele alınmış ve şehirselle yer adlarının arka planındaki nedenler iki farklı bakış açısıyla değerlendirilmiştir. Üçüncü bölümde Balıkesir ili dâhilindeki mahalle adlarının ortaya çıkış nedenleri sistematik olarak ele alınmıştır. Sonuç bölümünde üçüncü bölüm dikkate alınarak Balıkesir ilinde mahalle adları sınıflandırma denemesi yapılmıştır.

İlgili yayınlar

Değişik bilim dalları tarafından yapılan toponimik çalışmalar yazını oldukça zengin olmakla birlikte (Karaboran 1982, Sarı 1992, Güney 1994, Koday, 2000, Tunçel 2000, Güder 2001), şehirselle yer adları konusunda birkaç yayın yapılmıştır: Erdentuğ ve Burçak (1998), Özkan ve Yoloğlu 2005, Günel 2011 bunlar daha çok cadde ve sokak adlandırması ve bu adlandırmanın arka planındaki politik nedenler, cadde sokak sınıflandırması (Aliağaoğlu ve Uzun 2011) konusunda olmuştur. Günel vd. (2011) tarafından yapılan çalışmada, coğrafi ortamın şehirselle mekân adlarına etkisi Şanlıurfa şehri örneğinde incelenmiş, bu eserin bir bölümünde mahalle adları toponimik olarak ele alınmıştır. Bu makalede Şanlıurfa'da zaman içinde, 16. yüzyıldan günümüze (2009) mahalle adlarının geçirmiş olduğu değişim ve kökeni irdelenmiştir. Buna göre, 16. yüzyılda mahalle adları daha çok dış kaleden şehre açılan kale surları ile ilgili iken, dinî yapıların adları konusunda etkisi olmamıştır. 17. ve 18. yüzyılda yeni mahalle adları ortaya çıkmış, ancak mahalle sayısındaki artış daha çok 19. yüzyılda meydana gelmiştir. Bu dönemde mahalle adlandırmasında daha çok dinî yapılar tercih edilmiştir. Cumhuriyetin ilanından sonra mahalle sayısının azaldığı görülmektedir. 1920-1967 döneminde mahalle sayısı değişmemiş, sayısal artış nüfus artışı ve mahalle sınırlarındaki düzenlemeler ile ilgili

olmuştur. 1960'lı yıllardan sonra, mahalle adlarında dinî yapının etkisi kaybolmuş, şahıs ve fiziki çevreyle ilgili özellikler ön plana çıkmıştır..

Kavramsal çerçeve ve yöntem

Şehirsel toponimi konusunda yapılan çalışmalar daha çok cadde adlandırılması ile ilgili olmuş, buna göre farklı yaklaşımlar kullanılmıştır. Cadde adlandırılması konusunda iki farklı yaklaşım bulunmaktadır. Bunlar şehirsel toponiminin bir elemanı olan mahalle adları içinde kullanılabilir niteliktedir. Bunlardan biri olan Fransız yaklaşımı, cadde ve sokakların neyi ve niçin hatırlattıkları veya köken, oluşum, anlam ve sınıflandırılması üzerine temellendirilmiştir (Kooloos, 2010). Bir başka yaklaşım daha çok Azaryahu tarafından temsil edilmektedir ve 1990'lı yıllarda önem kazanmıştır. Maoz Azaryahu cadde ve sokak adlandırmasının hatırlatıcı yanını kabul etmekle birlikte, adlandırmanın arka planındaki politik mücadele ve ortak kimlik oluşturmada sosyal süreçlerin rolü üzerinde durmaktadır (Azaryahu, 2009). Yer adları sadece birbirini takip eden kuşakların ve ulusal ve yerel idarecilerin politik algılarındaki değişim nedeniyle ortaya çıkan adlandırma süreci değildir. Cadde adlandırmasının uzun bir geçmişi vardır. Politik düzenin mekâna yansımından başka nedenler de adlandırma sürecini etkilemektedir. Yerleşmeler ve onlarda yaşayanların tarihî ve coğrafi kökeni, yerleşmelerin gelişiminde önemli olan kişi ve olaylar, sit alanının doğal coğrafi özellikleri, göç olayı, cadde-sokak ve mahalle adlandırmasında önemli olan nedenlerdir. Şehirler farklı işlevsel alanlarıyla “gündelik mekânsal pratiklerin gerçekleştiği” (Juahianainen, 2005: 199), dinamik, zamanla büyüyen yerleşmeler olarak tanımlanınca, mahalle adlandırmasında başka nedenlerin de var olacağı kendiliğinden ortaya çıkacaktır. Dinin mekânsal ve sosyal örgütlenmedeki yeri, geçmişte ve günümüzde sürdürülen ekonomik faaliyetler, ulusal ölçekte mekânın yeniden inşası, konut arz biçimleri, yerleşmelerin nüfus artışına bağlı olarak mekânsal büyümesi ve yakın yerleşmelerle birleşmesi bunlar arasındadır.

Çalışmada kullanılan mahalle adları ilgili belediyelerden elde edilmiştir. Bazı mahalle adlarının kökeni konusunda mahalle muhtarları ile görüşmeler yapılmış, ayrıca belediyelerden bilgi edinme hakkı yardımıyla da bilgi elde edilmiştir. Tarihi kaynakların incelenmesi yanında saha çalışmaları da yapılmıştır. Çalışmada yerel kaynaklardan ve halktan alınan bilgilerin doğru olduğu kabul edilmektedir. Bazı mahalle adlarının köken ve anlamı konusunda bilgi elde edilememiştir. Bu durum makalenin sınırlılıkları olarak düşünülmelidir. Çalışma konusu olan Balıkesir ili merkez ilçe dâhil 19 ilçeden oluşmaktadır (**Şekil 1**). Çalışmada belde yerleşmeleri

ve bunlara ait mahalleler dikkate alınmamaktadır. Balıkesir ilinde ilçe merkezi olan yerleşmelere ait toplam 187 mahalle bulunmaktadır. Balıkesir 39 mahalle ile en çok mahallesi olan şehir yerleşmesi iken, Balya ilçe merkezi sadece iki mahalle-den oluşmaktadır.

Şekil 1: Çalışma alanı lokasyon haritası

Balıkesir İlinde Mahalle Adları

Şehirler farklılıkların yan yana bulunduğu mekânlardır. Bu farklılıklar şehirler arasında mevcut olduğu gibi şehir içi ölçeğinde de ortaya çıkmaktadır. Şehirler birden bire ortaya çıkmamaktadır. Uzun bir tarihi geçmişe sahip olan şehirler, farklı dönemlerin yan yana veya üst üste binmiş izlerini taşırlar. Jeolojiden ödünç alınırsa, mahalle adları şehrin farklı yerlerinde yüzeyde görülen farklı yaşlardaki arazi parçaları gibidirler. Bu bağlamda il dâhilinde çok sayıda mahalle Osmanlı dönemi mahalle mirasını, hiç olmazsa adlarında, yaşatmaktadır. Osmanlı şehrinde mahalle, fizikî olmaktan çok sosyal bir birimdir. “Osmanlı şehrinde mahalle birbirini

tanıyan, bir ölçüde birbirinin davranışlarından sorumlu, sosyal dayanışma içinde olan kişilerden oluşmuş bir topluluğun yaşadığı yerdir. Osmanlı çağındaki tanımı ile aynı mescitte ibadet eden cemaatin aileleri ile birlikte yaşadığı yerdir (Ergenç, 1994). Mahallenin merkezi, mescittir. Bunun hemen yanında imamın evi bulunmaktadır. Genellikle mescidi yaptıran hem ona hem de mahalleye adını vermiştir. Okul, caminin yanında ya da içinde bulunmaktadır (Kuban, 1995). Mahalle tanımlarından anlaşılmaktadır ki din mekânsal örgütlenmede en belirleyici elamandır. Osmanlı şehrinde mahalle fiziki olarak cami veya bir meydan etrafında gelişmektedir. Bu özellik, Anadolu'da çok sayıda mahalle adını etkilediği gibi, çalışma alanında da çok sayıda mahalle (14 adet) adını cami, mescit veya tekkeden almaktadır. Nitekim Şanlıurfa'da 19. yüzyıl boyunca inşa edilen birçok cami ve mescit mahallelerin adlandırılmasında kullanılmıştır. Söz konusu dönem boyunca ismi geçen 68 mahalle arasında adları belirlenen 43'ü, şahıs ve topluluk adı ile adlandırılmış cami ve mescitten adını almıştır (Günel vd. 2011). Çalışma alanında da Camii Kebir (Ulu Cami-Havran, Sındırgı), Camiicedit (Yeni cami-Sındırgı, Kepsut), Camiitak (Eski Cami-Kepsut), Camivasat (Merkez cami-Edremit), Kocacami (Balya, Burhaniye), Cami (Bigadiç), Mescit (Havran), Paşamescit (Bandırma) ve Tekke (Havran) adlarını taşıyan çok sayıda mahalle bulunmaktadır. Bu tür mahalleler şehrin çekirdek kısmında bulunmakta, dolayısıyla şehrsel mekânın en eski parçasını oluşturmaktadır. Bazı durumlarda, çalışmada İvrindi örneğinde Bedrettin Mahallesinde olduğu gibi, şahıs adlarıyla anılan ancak gelişiminde camiin önemli rol oynadığı mahalleler de vardır. Haydar Çavuş, Hacı Yusuf (Bandırma) Yıldırım ve Yıldız (Balıkesir) mahalleleri bu konuya örnek olan başka mahallelerdir. Osmanlı mirası başka özellikleri ile de mahalle adlarını etkilemektedir. Bu özellik de meslek çeşitlerinin mahalle adı (7 adet) olarak kullanılmasıdır.

Osmanlı "Mahallelerin tanımlanmasında aynı meslekten olma gibi ekonomik özelliklerinde bulunduğu göz ardı edilmemelidir. Nitekim bazı Osmanlı şehirlerinde meslek adlarıyla anılan mahalleler bulunmaktaydı. Örneğin Kütahya şehrinde bezirciler ve börekçiler gibi meslek adlarıyla anılan mahalleler yer alırken" (Bayartan, 2005: 95), Ankara'da çıkırkçıların kendi adlarıyla bilinen mahalleleri vardı (Ergenç, 1994). Çalışmada Kasaplar, Dinkçiler, Eski Kuyumcular (Balıkesir şehri) ve Abacı (Bigadiç), Çiftçi (Dursunbey) mahalleleri bu konuya örnek teşkil etmektedirler. Kassablar, bugün Kasaplar Deresi olarak bilinen dereden faydalanmak üzere şehrin güneyinde yer almıştır. Bu özellik Osmanlı şehrinin başka bir yönünü ortaya çıkarmaktadır. Bu da sağlık ve temizlik ile ilgili faaliyetler ile akarsu gibi bazı özel konumlara ihtiyaç duyan faaliyetlerin varlığıdır. Başka bir rivayete göre, bu alanda yer alan camiin Zağnos Paşa'nın kassabbaşısı tarafından

yaptırıldığı için bu adı almış olduğudur. Kassablar Mahallesinin batısında yer alan Dinkçiler, dink adlı aletle aba kumaşı perdahlayan esnafın yerleştiği bölgedir. Bu iş oldukça gürültülü olduğu için, bu sektörde çalışanlar aynı yerde kümelenmiştir (Öntuğ, 2003). 981/1573-1574 tarihli tapu defterlerinde mahallenin adı Dinkçi olarak geçmektedir. Kuyumcular esnafının toplandığı, 16. yüzyılda adı Kuyumcular olan mahallenin, 18. yüzyılda artık, “Eski” diye tanımlanmasının nedeni kuyumcu esnafının daha hareketli olan Zağnos Paşa çarşılarına doğru yer değiştirmesi ile açıklanabilir (Ünlüoğlu, 1995: 65, Öntuğ, 2003). Çiftçi mahallesi, 1844-45 yılına ait Temettüat Defterlerinde Mezaristan Mahallesi olarak geçmektedir. Mahallede yaşayanların büyük kısmı çiftçi ve hizmetkârlardan oluşmaktadır (Özdemir ve Arslan, 2002). Daha çok geçmiş dönemle ilgili olan mesleki mahallelerin, istisnai de olsa bazı güncel örnekleri yok değildir. Nitekim Burhaniye’de Öğretmenler Mahallesi bulunmaktadır. 1960’lı yılların başında, Kumbağlar Mevkii olan yerde, kasabada çalışan birkaç öğretmen birleşip arsa satın alırlar. Kooperatif kurup ev yapmak isterler. Ancak alan henüz imar planına sahip değildir. Saha imar planına açıldıktan sonra inşaat faaliyetleri başlar. Başlangıçta Öğretmen Evleri İskele Mahallesiyle bağlıdır. Turizmin gelişmesiyle alana rağbetin artması sonucu, genişler ve büyük bir mahalle konumuna gelir. Adı da ilk kurucularına ithafen “Öğretmenler Mahallesi” olur (Tuna, 2008). Yine Çavuş Mahallesi (Bigadiç), çavuş diye bilinen belediye zabıtalarının bu mahallede yaşamaları ile ilgilidir. Kuşkusuz geçmişe dönük, Osmanlı ile ilgili başka mahalle örnekleri de vardır.

Osmanlı şehrinin mekânsal yapısında 19. yüzyılda önemli değişiklikler olmuştur. Bu durum kapitalist dünya ekonomisine eklenme sürecinin sonucudur. Yönetim fonksiyonu arazi kullanışı olarak ancak XIX. yüzyılın sonlarına doğru ortaya çıkmıştır. Genelleme İstanbul hariç ülkemizdeki tüm şehirler için yapılabilir. Günümüzden farklı bir yönetim anlayışına sahip olan Osmanlı’da konut ve iş yeri ayrımı mevcut olduğu halde, yönetim fonksiyon alanının şehirsiz arazi kullanışı olarak ortaya çıkışı yenidir. İstanbul’da Bab-ı Meşihat (Müftülük) ve Ağakapısı (Genel Kurmay Başkanlığı) hariç yöneticilerin konutlarından ayrı iş yerleri yoktur (Tekeli, 1982: 19-20). Dolayısıyla şehir merkezinde yönetim işlevleri arazi kullanışı olarak yer almamaktadır. Şehir yöneticisi olan kadı çok çeşitli görevlerle sorumludur. Bu yüzden kadının evi, belediye ve hükümet konağı gibi görevler üstlenmiştir. Bu durum, yani kadının evinin çok fonksiyonlu oluşu, mahalle isimlerini de etkilemiştir. Kadının evinin başka bir işlevi de vardır ki bu da mahkeme olarak kullanılmasıdır. Durum böyle olunca, bazı yerleşmelerde, çalışmada Burhaniye ve Kepsut ilçe merkezlerinde, mahkeme adının mahalle adı olarak kullanılması hiç de şaşırtıcı değildir.

Genel olarak nüfusun yer değiştirmesini ifade eden göç olayı mahalle adlarını etkilemektedir (4 adet). Balıkesir ili Balkanlardan yönelen göç olayının önemli bir odak alanıdır. Osmanlıların merkezi konumundaki Balkan topraklarının farklı zamanlarda elden çıkmasıyla birlikte bu alanda yaşayan Müslüman-Türk toplumu anavurtları olan Anadolu'ya göç etmişlerdir. Balıkesir, 93 Harbi, Balkan ve I. Dünya Savaşları ve 1989 yılı sonrasında ilk tercih edilen yerlerden biri olmuştur. Bu durum Balıkesir'in konumu, yani Anadolu'nun batısında yer alması, İstanbul'a yakınlığı, İstanbul-Bandırma arası denizyolu ulaşımı, İzmir-Bandırma arasında demiryolunun varlığı ve göçmenler açısından iklimin uygun olması nedenleriyle ilgilidir (Yiğit, 2012). Balıkesir ili dâhilinde üç mahalle adını göçmenlerden almıştır. Tırnova (Gönen) ve Plevne (Balıkesir, Gönen) örnek mahallelerdir. 1877-1878 yılları arasında nüfusu 5370 kişi olan Gönen'de 93 Harbinden sonra gelen göçmenler nedeniyle nüfusu 8000'e yükselmiş, adı geçen mahalleler kurulmuştur. Şehirde nüfus artışının başka bir nedeni, Kurtuluş Savaşı sonrası Yunanistan'la yapılan mübadele anlaşmasıdır (Aytan, 2008). Yukarıda adı geçen mahalleler, göç olayının coğrafi kökenini ifade ederler. Aynı nedenlerle oluşmuş fakat göç olayının zamanını adında yaşatan mahalle Edremit şehrinde bulunmaktadır. 93 Harbi sonucu şehre gelen muhacirlerin iskân edildiği yer olan Hamidiye Mahallesi, adını zamanın hükümdarı II. Abdülhamit'ten almıştır (Özdemir, 2002: 338).

Osmanlı yönetimi 20. yüzyılın ilk çeyreğinde yıkılmış ve yerine Türkiye Cumhuriyeti kurulmuştur. Bu kuruluş süreci sıkıntılı geçmiş, birçok savaş yaşanmış bunun neticesinde savaşta rol oynayan önemli şahsiyetler mahalle adlarında sosyal olarak üretilmiştir. Başka bir anlatımla mahalle adlarını ulus devletleşme sürecinde sosyo-mekânsal yapılanmanın mekâna yansımaları şeklinde de okumak mümkündür. Çünkü adlandırma mekâna hâkim olmanın dışı vurumudur. Bütünüyle Cumhuriyet mahalleleri olarak tanımlanabilecek bu mahallelere Balıkesir ilinde sıkça rastlanmaktadır (38 adet). Bunlar bir yandan Kurtuluş (Gönen, İvrindi, Sındırgı), Cumhuriyet (Bigadiç, Burhaniye, Savaştepe, Edremit, Marmara) adlarıyla mahalle ismi olarak kullanılırken, bir yandan da istiklal savaşında ön plana çıkan şahıslarla ilgili olmuştur. Gazi Kemal Paşa (Ayvalık), Atatürk (Balıkesir, Edremit, Erdek, Manyas), 100. Yıl (Gönen, Bandırma), Kemal Paşa (Gömeç), Ali Çetinkaya (Ayvalık), İsmet Paşa, Kazım Karabekir (Ayvalık), Hasan Basri Çantay (Balıkesir) şahıs adları ile ilgili mahallelerdir. Kuşkusuz savaş alanları ve kurtuluş günleri de önemli belirleyicilerdir. Sakarya (Ayvalık, Balıkesir, İvrindi), Dumlupınar (Balıkesir) başlıca savaş alanı olarak mekân adlandırmasına yansımıştır. Kurtuluş günleri olarak Üç Eylül (Dursunbey), Dört Eylül (Bigadiç), Altı Eylül (Balıkesir), Yedi Eylül (İvrindi) ve Onyediy Eylül (Bandırma) mahalle adı olmuşlardır. Bu açıdan Savaştepe

ilçesi anlamlı mahallelere sahiptir. İlçe merkezi mahalle ölçeğinde mekânsal olarak Milli Mücadele sonrası ifade eden mahalle adları ile süslenmiştir. Savaştepe’de beş mahalle bulunmaktadır. Bu mahalleler Cumhuriyet, Hürriyet, İstiklal, Fatih ve Zafer mahalleleri şeklindedir. Bu adlar Savaştepe ve çevresinin Milli Mücadelede oynadığı rol ile ilgilidir. Kuvayimilliyeye birliklerinin Soma, Bergama ve Çomaklı-Yağcılı Cephesi’nde yaptıkları mücadeleler ile ormanlarla kaplı dağlarda yaptıkları faaliyetler sonucunda Balıkesir İli Genel Meclisi’nin 10 Ekim 1934 tarihinde aldığı bir kararla Giresun Nahiyesi’ne Savaştepe ismi verilmiştir.

Yukarıdaki açıklamalardan hareketle Cumhuriyet mahallelerini ayrı alt başlıklar altında irdelemek mümkündür. Alt başlıklar Aliağaoğlu ve Uzun sınıflandırmasından (2011) ödünç alınabilir. Bu sınıflandırma cadde ve sokak adlandırması için yapılmış; Cumhuriyetle ilgili caddeler ana başlığı altında, Cumhuriyet caddeleri, Cumhuriyetin önemli şahısları ile ilgili caddeler, Zafer caddeleri, Kurtuluş günü caddeleri (Cumhuriyet takvimi caddeleri) ve Kavramsal Cumhuriyet Caddeleri şeklinde alt başlıklara ayrılmıştır. İstiklal, Fatih, Zafer (Savaştepe), Hürriyet mahalleleri (Marmara, Burhaniye, Savaştepe, Bigadiç) ve Ayyıldız (Bandırma) kavramsal Cumhuriyet mahalleleri olarak tanımlamak mümkündür.

Mahalleler ulus inşa sürecine ek olarak yerel siyasi iktidarların aktif olduğu mekânlardır. Çok sayıda insanı barındıran şehirler, yerel iktidarların veya siyasetçilerin dikkatini çeken ve üzerinde hâkimiyet kurma çabalarının yoğunlaştığı mekânlardır (Kara, 2012). Yerel iktidarlar arkasında durdukları ideolojileri farklı şekillerde mekâna yansıtmişlerdir. Bu durum onların varlıklarını gösterme, yerini ve sürekliliklerini sağlama ve yerel çevrede tarihi yeniden kurgulama çabalarının bir sonucudur (Özkan ve Yoloğlu, 2005). Bu bilgiler ışığında siyasi içerikli mahallelerden de söz etmek mümkün görülmektedir. Emek Mahallesi (Bigadiç) bu bağlamda güzel bir örnek oluşturmaktadır. Mahalle 1980’li yılların sonunda Çavuş Mahallesi’nden ayrılarak oluşturulmuştur. Mahalle daha çok Bigadiç Bor Madenlerinde çalışan işçilerin yaşam alanıdır. 1984-1994 döneminde yerel olarak iktidar olan Sosyal Demokrat Halkçı Parti tarafından bu şekilde adlandırılması, sosyal demokratların emeğe olan bakış açısının mekâna yansımalarından başka bir şey değildir. Kuşkusuz çalışma alanında oluşum süreci farklı ancak siyasi içerikli başka mahalleler de vardır. Adnan Menderes (Balıkesir), İnönü ve Kenan Evren mahalleleri bu konuda başka örnekler olarak ortaya çıkmaktadır. İnönü Mahallesi Cumhuriyetin ilk yıllarında Bozyokuş (Dursunbey) Mahallesi’nin adıdır. Aynı şekilde Kenan Evren Mahallesi Burhaniye’de bir mahallenin adıyla yerini Cumhuriyet Mahallesi’ne bırakmıştır.

Şehirler durağan değil genel olarak gelişme halinde olan yerleşmelerdir. Şehirlerde çeşitli nedenlerle nüfusun birikmesi ve doğal nüfus artışı şehirsiz sit alanının farklı yönlerde büyümesi veya genişlemesine neden olmaktadır. Türkiye’de şehirleşme olgusu 1950’li yıllara kadar yavaş gelişmiş; bu duruma bağlı olarak şehirler yatay olarak gelişme imkânı bulamamıştır. Denilebilir ki “Türkiye’de kentler, 1970’li yılların ortalarına kadar yağ lekeli biçiminde büyümüşlerdir” (Tekeli, 2009: 123). 1970’li yılların ikinci yarısından itibaren kentlerdeki yapı sunum biçimlerine bağlı olarak, “kentlerin tek tek yapıların eklenmesiyle büyüme biçiminden, kente büyük parçalar eklenmesiyle büyüme biçimine geçilmiştir.” (Tekeli, 2009:124). Bütün bu değişim süreci, toplu konut alanlarının değişik adlarla mahalle isimlerine yansması şeklinde olmuştur (13 adet). Nitekim 150 Evler Mahallesi (Ayvalık) ve 600 Evler Mahallesi (Bandırma) anlatılan duruma örnek teşkil etmektedir. 150 Evler Mahallesi, başlangıçta 150 evin inşa edilmesiyle oluşan mahalle iken; 600 Evler Mahallesi, imara açıldığı yıllarda, bahçeli nizamda 600 parsel bölündüğünden bu adı almıştır. Bu değişimin arka planındaki bir başka neden de Türkiye’de kentlerin bir bütün olarak planlanması, yani modern kent planlama anlayışının mekâna hâkim olmasıydı. Bu değişim ile birlikte, “güzel kent” anlayışı Türkiye’de yayılmaya başlamış, iskâna açılan yeni bölgelerde bahçeli evler düzeni benimsenmişti (Tekeli, 2009). Kuşkusuz benzer şekilli adlandırmalar Balıkesir şehrinde de vardır. Öyle anlaşılmaktadır ki bu alanlar (26 Evler, 52 Evler) küçük ölçekli oldukları için mahalle adı olarak kullanılmamışlardır. Bahçelievler (Balıkesir, Burhaniye), Yenimahalle (Ayvalık, Balıkesir, Bandırma, Marmara, Sursuluk, Havran ve Manyas) ve Yenice (Kepsut) adları sürecin zamanınıza yakın olarak gerçekleştiğini anlatır niteliktedir. Ancak aynı oluşum kökenine sahip fakat farklı şekillerde adlandırılan mahalleler de yok değildir.

Kuşkusuz nüfus artışının şehirlerin yatay yönde büyümesinde rolü tartışılmaz. Bu konuda başka bir etken ise bu büyümeye bağlı olarak yakındaki bir köy yerleşmesinin şehre dâhil edilmesidir. İbrahimce Mahallesi, geçmişte Edremit yakınında bir köy iken, şehrin büyümesi sonucu, Edremit’le birleşerek onun bir mahallesi olmuş; köyün adı bu mahalleye verilmiştir (Özdemir, 2002: 388).

Şahıs isimleri il dâhilinde en yaygın kullanılan mahalle adıdır (41 adet). Şehirler çok sayıda insanın birlikte yaşadığı yerleşmelerdir. Ancak bu insanlardan birkaçı çeşitli nedenlerle ön plana çıkabilmektedir. Bu mahallelerin bazıları Osmanlı’nın farklı dönemlerine ait ünlü kumandan ve devlet adamlarının, şeyhlerin, hukukçuların ve bazı özel şahısların isimlerini taşımaktadır. Oruçgazi (I ve II), Karaoğlan, Hacı İl-bey, Hacıismail, Mirzabey, Kayabey ve Ali Hikmet Paşa, Gazi Osman Paşa ve Ege Balıkesir Şehrinde bu anlamda ortaya çıkan bazı mahalle adlarıdır. Örnek olarak,

Oruçgazi Beylerbeyi Kara Timurtaş Paşa'nın dört oğlundan biri olan Oruç Beye izafeten kurulan mahalledir. Karaoğlan Gazi Süleyman Paşa ile Rumeli'ye geçenlerden biridir (Ünlüyol, 1995). Turhan Bey, Tuzcu Murat, Hekimzade, Kapıcıbaşı, Hacı Tuğrul, Gazi Celal, Gazi İlyas gibi şahıslar Edremit şehrinde ön plana çıkan şahıslardır. Kasapzade (Susurluk), Hacı Ahmet (Burhaniye), Halit Paşa (Erdek), Enver Paşa (Balya), Hayrettin Paşa (Ayvalık), Mithat Paşa (Ayvalık, Gömeç), Çiğitzade (Havran), Zeki Bey, Hamdi Bey, Vehbibey-Fevzi Paşa (Ayvalık), Hacı Yusuf, Sunullah ve Haydar Çavuş (Bandırma) adları bu konuda başka örneklerdir. Kuşkusuz bu örnekleri çoğaltmak (Mollaoğlu, Ebubekir, Bedrettin, Alaettin, Akçaali, Malkoç, Rüstem) mümkündür. Bazı durumlarda Cumhuriyet dönemi yerel ölçekte tanınan siyasi şahsiyetler (Çavdaroğlu-Sındırgı), yazar (Namık Kemal) ve pilotlar da (Fethibey-ilk şehit pilot-Ayvalık ve Bigadiç) mahalle adı olarak kullanılmaktadır.

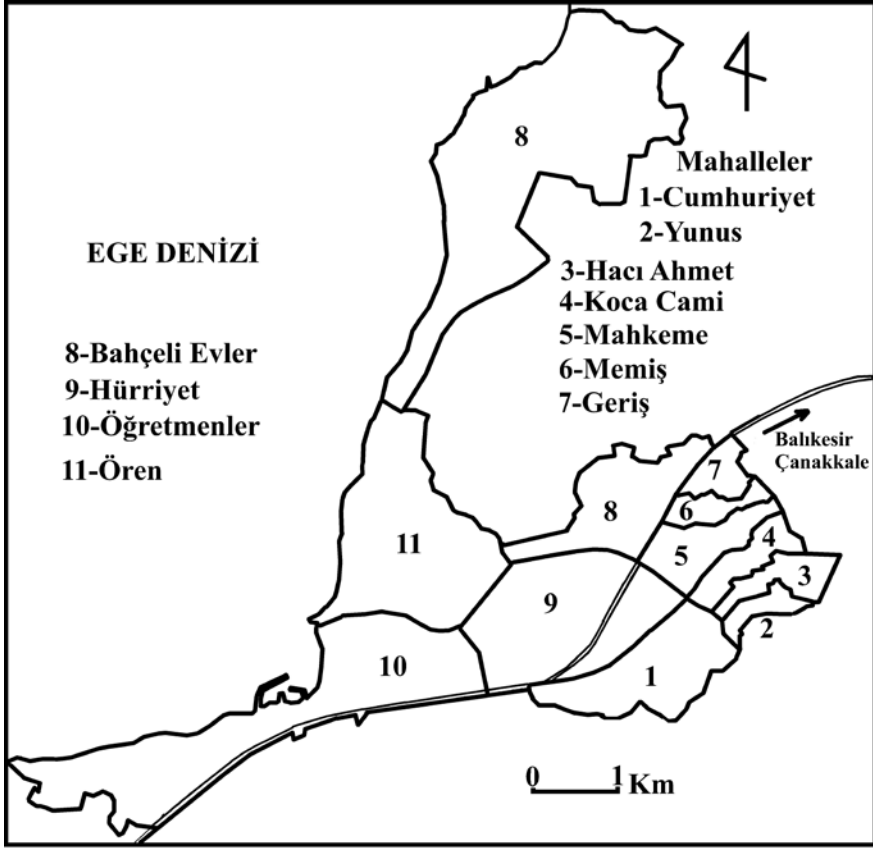
Şekil 2: Karşıyaka Mahallesi'nin asıl Gönene göre konumu (Google Earth, 2013).

Mahalleler doğrultu, güneş veya aya göre konum veya yön belirttiği gibi lokasyon ve sit alanının beşeri ve fiziki özelliklerinden de adlarını alırlar. Balıkesir ilinde bu özelliklere bağlı olarak adlandırılmış 36 mahalle vardır. Beşeri özellikler, bir yapı veya konak (Kocakonak-Sındırgı, Paşabayır, Paşakonak ve Paşakent (Bandırma)), olabileceği gibi etkinlik veya faaliyet de olabilmektedir. Çalışma alanında Karşıyaka (Gönen, Susurluk), Orta (Bigadiç, Susurluk) mahalleleri doğrultu ve yön ile ilgili bilgi vermektedirler. Gönen'de Karşıyaka Mahallesi, Gönen Çayı'nın karşısında şehrin batısındaki alanı ifade eder (**Şekil 2**). Aynı durum Susurluk Karşıyaka Mahallesi için de geçerlidir. Karşıyaka, 1970'li yılların sonlarına doğru Susurluk Çayı üzerinde köprü'nün kurulmasıyla asıl Susurluğun karşısında gelişme gösteren

mahalle olmuştur (**Fotoğraf 1**). Orta Susurluk ve Bigadiç şehirlerinde bütün mahallelerin ortası veya en eskisi anlamına gelmektedir. Geriş (Burhaniye), “giriş” adının değişimi ile ortaya çıkmıştır. Mahalle Balıkesir’den şehre yönelen karayolunun yerleşme içinden geçtiği ilk mahalle konumundadır (**Şekil 3**). Aygören (Balıkesir), Gündoğan I, II (Balıkesir), Gündoğdu (Gönen) adları ayı iyi gören ve güneşi ilk gören anlamında kullanılmıştır. Sahil, Yalı (Erdek) ve Sahilkent (Ayvalık) kıyısız lokasyonlarla ilgili iken, İskele (Burhaniye) hem kıyısız lokasyonu hem de bu alanda yapılan bir etkinliği anlatmaktadır. Çarşı (Manyas), Kışla, Şeker, Han (Susurluk), Okullar (Marmara), İstasyon (Dursunbey), mahallelerdeki farklı etkinliklerden esinlenerek adlarını almışlardır. Zeytinli (Erdek), Çınarlı (Bandırma, Marmara), Servi (Bigadiç), Sefa Çamlık (Ayvalık) bitkisel kökenli mahalle adları iken, akarsu (Dere (Çamaşır Deresi)-Bandırma), Çay (Altıntaş deresi-Balıkesir, Kızpınar-Balıkesir) Kuyu (Bigadiç), Hamambaşı (Havran) ve topografik özelliklere bağlı ad alan mahalleler de bulunmaktadır. Bozyokuş (Dursunbey) kısmen bazı kısımlarında eğimli bir alanda kurulmuş bir mahalleyi ifade ederken; bu açıdan Ferah Mahallesi eğimin nispi olarak önem kazandığı mahalle konumundadır. Yüksek bir alanda kurulmuş veya çevreye hâkim olmanın verdiği rahatlıktır bu. Yer in fiziksel ve beşeri çevre ile ilgili başka özellikleri de mahalle adı olabilmektedir. Kayalık olma durumunun mahalle adına yansması Kayacık (Bandırma) şeklinde olmuştur.

Fotoğraf 1: Karşıyaka Mahallesi'nin (dikey ok) kuş bakışı görünümü. Yatay ok Susurluk Çayını göstermektedir (Susurluk Belediyesi Fotoğraf Arşivi).

Şekil 3: Burhaniye Şhrinde Mahalleler

Balıkesir ilinde yukarıdaki gruplara dâhil edilemeyecek 30 adet mahalle adı bulunmaktadır. Bunlar somut veya soyut farklı anlamları olan mahallelerdir. Soğanyemez ve Günaydın (Bandırma), Sütlüce (Balıkesir) gibi bir kaçının anlam kökenleri tespit edilmiştir. Soğanyemez Mahallesi bu alana yerleşen insanların soğan yemeyi sevmemesi ile ilgilidir. Günaydın Arapça selam vermekten çok, günaydın demenin daha modern oluşunu ifade etmektedir. Sütlüce Mahallesi, adını mahalle içinde Cephanelikte bulunan bir çeşmeden almaktadır. Bu çeşmenin suyunu içen bayanların süt vermesi ile ilgilidir. Toygar, Akıncılar, Vicdaniye, Gümüştçeşme (Balıkesir), Maltepe (Balıkesir, Manyas), Burhaniye, Sultaniye (Susurluk), İhsaniye (Kepsut), Çakmak, Cebeci, Vakıf (Dursunbey), Memiş (Burhaniye) bu başlık altında ele alınabilecek mahalle adlarının bazılarıdır.

Sonuç

Bu çalışmada Balıkesir ili dâhilindeki mahalle adlarının arka planındaki nedenler ortaya konulmaya çalışılmıştır. Bu yönüyle bakıldığında çalışma göstermektedir ki mahalle adlarını tek bir bakış açısıyla incelemek doğru değildir. Böylece kavramsal çerçevede belirtilen Fransız yaklaşımı ve Moaz Azaryahu'nun başını çektiği politik süreçleri ön plana çıkaran yaklaşımı birlikte kullanmak mümkündür. Bu nedenle mahalle adları sadece politik süreçler sonucu ortaya çıkmamaktadır. Politik süreçler ve ortak kimlik oluşturulması, başka bir anlatımla ulusal mekânın inşa süreci, aşağıda ifade edilecek Cumhuriyet mahallelerini ortaya çıkarmıştır. Siyasi mahalleler yerel siyasetin mekâna hâkim olma arzusu ile ilgilidir. Kuşkusuz farklı başlıklar altında toplanacak başka mahalle grupları da vardır. Bu grupların oluşmasında dini yapılar, meslekler, göç olayı, Osmanlı idari yapısı, şehirleşme, yere veya lokasyona bağlı özellikler ve kişiler önemli rol üstlenmektedirler. Açıkır ki yapılan sınıflandırma Balıkesir iline ait yukarıda söz edilen özelliklerin sonucudur. Sınıflandırmanın geçerliliğini ülke çapında yapılacak çalışmalar ortaya koyacaktır.

Yukarıda ifade edilen nedenlerden hareketle, Balıkesir ili mahalle adları sınıflandırması 10 başlık altında ele alınabilir. Bunlar aşağıda görülmektedir:

- 1-Dini yapıya bağlı mahalleler
- 2-Meslek mahalleleri
- 3-Mahkeme mahalleleri
- 4-Göçmen mahalleleri
- 5-Cumhuriyet mahalleleri
 - 5.1. Cumhuriyet mahalleleri
 - 5.2. Cumhuriyetin önemli şahısları ile ilgili caddeler
 - 5.3. Zafer mahalleleri
 - 5.4. Kurtuluş günü mahalleleri (Cumhuriyet takvimi caddeleri)
 - 5.5. Kavramsal Cumhuriyet mahalleleri
- 6-Siyasi mahalleler
- 7-Şehirleşme mahalleleri
- 8-Yerlerin fiziksel ve beşeri özelliklerine veya konumuna bağlı mahalleler
- 9-Şahıs isimli mahalleler
- 10-Diğer mahalleler

Bu sınıflandırmada bazı sorunlar yok değildir. Örnek olarak şehirleşme mahalleleri Cumhuriyet Dönemi konut arzı özelliklerini ve buna bağlı olarak yerleşmelerdeki yatay büyümeyi dikkate almaktadır. Daha çok inşa edilen ev sayısına veya yeni sıfatıyla nitelenen mahalle adları vardır. Ancak bu özellikte olan farklı adlar alan mahalleleri de ayırt etmek mümkündür. Bir örnek vermek gerekirse Adnan Menderes Mahallesi kooperatifleşmenin dolayısıyla toplu konut yapımının önem kazandığı dönemde kurulmuştur. Ancak burada şahıs ismi toplu konut üretim sürecinin önüne geçmektedir. Yine şahıs isimleri, Osmanlı'nın değişik dönemlerine ait olabileceği gibi Cumhuriyet dönemine de ait olabilmektedir. Ayrım yapılırken Milli Mücadele veya ulus devletleşme sürecinde ön plana çıkanlar farklı bir değerlendirmeye tabii tutulmuştur.

Göçmen mahalleleri bugün daha çok büyük şehirlerimizde rastlanan hemşeri mahalleleri ile örnek olarak Erzurum Mahallesi (Ankara) gibi, karıştırmamak lazımdır. Hemşeri mahalleleri daha çok uzun süren bir süreçte zincirleme göçler ile ilgili iken, göçmen mahalleleri kısa bir zaman diliminde oluşmaktadır. Çalışmada görülmeyen hemşeri mahalleleri, başka çalışmalar için şehirleşme mahallelerinin alt dalı olarak kullanılabilir özelliktedir.

Bu makalede resmî mahalle adları çalışılmıştır. Ancak halkın mahalleleri nasıl adlandırdığı konusu farklı bir çalışmaya konu olabilecek niteliktedir.

Kaynaklar

- Aliağaoğlu, A. ve Uzun, A. (2011). Şehirselle Toponimi (Hodonimi): Türkiye İçin Bir Tipoloji Denemesi, *Coğrafi Bilimler Dergisi* CBD (2), s. 123-133.
- Aydınlı, H. İ., (2004). *Sosyo-Ekonomik Dönüşüm Sürecinde Belediyeler*, Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Aytan, A.Ç., (2008). *Gönen Şehrinin Gelişimi ve Şehir İçi Arazi Kullanımı*, Balıkesir Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Coğrafya Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi.
- Azaryahu, M. (2009). "Naming The past: The Significance of Commemorative Street Names, İçinde Lawrence D. Berg, Jani Vuolteenaho (Editör), *Critical Toponymies, The Contested Politics of Place Naming*, s. 53-70, Burlington, USA: Ashgate Publishing Company.
- Bayartan, M. (2005). "Osmanlı şehrinde Bir İdari Birim: Mahalle", *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Coğrafya Bölümü Coğrafya Dergisi*, S. 13, s. 93-107.
- Erdentuğ, A., Burçak, B. (1998). "Political Tuning in Ankara, a Capital, as Reflected in its Urban Symbols and Images", *International Journal of Urban and Regional Research*, C. 22, S. 4, s. 589-601.
- Ergenç, Ö. (1994). "Osmanlı Şehrindeki 'Mahallenin' İşlev ve Nitelikleri Üzerine", *Osmanlı Araştırmaları IV*, İstanbul: Enderun Kitabevi.
- Google Earth, 2013.
- Günel, V., Şahinalp, M.S. ve Güzel, A. (2011). "Coğrafi Ortamın Şehirselle Mekân Adlarına Etkisi: Şanlıurfa Şehri Örneği", *Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 10 (1): 463-508.
- Güner, İ. (2001). "Ülke Adlarının Kaynakları Üzerine Bir Araştırma", *Türk Coğrafya Dergisi*, S. 37, s. 23-46.
- Güney, E. (1994). "Toponimik Terimlerin Sınıflandırılması", *Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*, S. 2.
- Jauhiainen, J. (2005). "Edgar Kant and the Rise of Modern Urban Geography, *Geografiska Annaler. Series B, Human Geography*, Vol. 87, No. 3, Special Issue: The Heritage of Edgar Kant and J. G. Granö, s. 193-203.
- Kara, B. (2012). "Kentler Açısından Mekanın Toplumsallığı ve Yer İsimlerinin Siyasal Yapıya Göre Değişimi: Niğde Örneği", *Zeitschrift für die Welt der Türken, Journal of World of Turks*, Vol. 4, No. 1, s. 149-163.
- Karaboran, H. (1982). "Folklor Açısından Yukarı Çukurova, Hatay-Maraş Çöküntü Hendeğinde Mevkii Adları", *II. Milletlerarası Türk Folklor Kongresi Bildirileri*

- C: II (Halk Edebiyatı), Milli Folklor Araştırma Dairesi Yay. No: 38, s. 265-273, Ankara.
- Koday, S. (2000). "Trakya'da Köy Adlarında Coğrafyanın Etkisi", *Türk Coğrafya Kurumu 28. Meslek Haftası (10 – 12 Haziran 1998) Bildirileri*, Türk Coğrafya Kurumu Coğrafya Meslek Haftaları Serisi No: 2, s. 221-253, İstanbul.
- Kooloos, R. (2010). *The story of street names in the Netherlands, A comparative analysis of themes used in street naming in Noord-Brabant and Holland, 1859-1939*, Master thesis History of Society Erasmus University Rotterdam.
- Kuban, D. (1995). *Türk ve İslâm Sanatı Üzerine Denemeler*, İstanbul: YEM Yayınları.
- Öntüç, M.M. (2003). *XVII. Yüzyılın İkinci Yarısında Balıkesir Şehrinin Fiziki, Demografik ve Sosyo-Ekonomik Yapısı*, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Anabilim Dalı, Yeniçağ Tarihi Bilim Dalı Basılmamış Doktora Tezi.
- Özdemir, B. ve Arslan, İ. (2002). "Temettüt Defterleri Işığında 1844-1845'li yıllarda Dursunbey'in Sosyo-Ekonomik Durumu", *Alaçam Dağları ve Dursunbey I. Ulusal Sempozyumu Bildiriler*, s. 213-226.
- Özdemir, Z. (2002). *Adramyttion'dan Efeler Toprağı Edremit'e*, Ankara.
- Özkan, M. ve Yoloğlu, A. C. (2005). "Bir Bellek Projesi Olarak Sokak İsimlendirmesi: Ankara Örneği", *Planlama*, S.34, s.54-62.
- Sarı, C. (1992). "Doğal ve Kültürel Coğrafya Özellikleri Açısından Beyşehir İlçesi'nde Yerleşme Adlarının Sınıflandırılması", *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, S. 17, s. 487-501.
- Susurluk Belediyesi Fotoğraf Arşivi, 2013.
- Tekeli, İ. (1982). *Türkiye'de Kentleşme Yazıları*, Ankara: Turhan Kitabevi.
- Tekeli, İ. (2009). *Modernizm, Modernite ve Türkiye'nin Kent Planlama Tarihi*, İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İlhan Tekeli Toplu Eserler-8.
- Tuna, C. (2008). *Körfezdeki Işık, Burhaniye*, Burhaniye: Burhaniye Belediyesi Kültür Yayınları.
- Tunçel, H. (2000). "Türkiye'de İsmi Değiştirilen Köyler", *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, C. 10, S. 2, s. 23- 34.
- Türkçe Sözlük, (2011). Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.
- Ünlüyoğlu, A. (1995). *Şerriyye Sicillerine Göre XVIII. Asrın İlk Yarısında Balıkesir (1700-1730)*, Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı, Basılmamış Doktora Tezi.
- Yiğit, Y. (2012). "Balıkesir'de 89 göçü", *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Cilt 15, S. 28, s. 157-174.